

میراث و مدرنیته در نگرش محمد ارکون

مجید منهایجی

دانشجوی دکتری رشته تاریخ اسلام- دانشگاه مذاهب اسلامی تهران

چکیده:

محمد ارکون اندیشمند مسلمان (۱۹۲۸-۲۰۱۰) و از چهره‌های شناخته شده محافل علمی، که رویکردی انتقادی و رادیکالی به پدیده دین و به طور خاص نسبت به تاریخ اسلام داشته است. او پروژه فکری خود را با عنوان «نقد عقل اسلامی» در جهت نقد عقلانیت اسلامی سامان داده بود. او از جمله کسانی است که طرح نسبتا جدید و مانوس با فضا و ذهنیت کنونی بشر و به ویژه فرد مسلمان عرضه کرده و در زمینه تعامل سنت و تجدد و بازاندیشی آموزه های اسلامی، طرحی نو ارائه نموده است. ارکون با بهره گیری از روش های موجود در علوم انسانی جدید به سراغ اندیشه های بنیادین رفته و معتقد است که برای درک صحیح و چگونگی استفاده از میراث اسلامی و غربی، باید از رهیافت ها و روش هایی چون ساختارگرایی و تحلیل گفتمان انتقادی بهره برد. از مهم ترین ابزار و روش های پیش رو ارکون که تاکید بسیاری بر آن می کند، مکتب آنال است. مکتب آنال از جمله جریان های معرفتی تاثیرگذاری است که ارکون خود را مدیون آن می داند و معتقد است، آشنایی با این رویکرد او را از نگاه خطی و شرق شناسانه به تاریخ نجات داده است. این اندیشمند مسلمان بر این باور است که از مهم ترین مسائل پس از رویارویی جهان اسلام با مدرنیته غربی، تقابل و تعامل سنت و تجدد می باشد، که بسیار مورد مناقشه قرار گرفته است. خوانش گر اندیشه های ارکون باید به دو نکته بسیار اساسی توجه نماید، اول ارکون اندیشمندی مسلمان سنی است و در مبارزه با نگاه اشعریان گام بر می دارد. از سوی دیگر دوران جامعه پذیری اولیه خود را در الجزایر، زیر سیطره استعمار فرانسه سپری نموده و بسیار از آنان تاثیر پذیرفته است. بنابراین نباید همه پروژه او را بر جهان اسلام به ویژه ایران تعمیم داد. در این مقاله برآنیم به واکاوی روش شناسی محمد ارکون و خوانش وی از سنت و تجدد را مورد نقد و بررسی قرار دهیم. **واژگان کلیدی:** محمد ارکون، میراث اسلامی، سنت و تجدد، مکتب آنال، عقل اسلامی، عقلانیت انتقادی، اسلام شناسی تطبیقی، پساساختارگرایی، روش تاریخی.